

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების მდგომარეობა და მხარდაჭერის აუცილებლობის განმსაზღვრელი ფაქტორები

რეზიუმე

მცირე და საშუალო საწარმოებს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ სოციალური მოთხოვნების დაკმაყოფილებასა და ქვეყნის ბიუჯეტის ფორმირებაში. განსაკუთრებული მნიშვნელობისა და პოზიტიურ ნიშან-თვისებათა გამო, ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის პრიორიტეტად მოიაზრება მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების მხარდაჭერა.

ნორმატიულ აქტებში მცირე და საშუალო ბიზნესზე ერთდროულად ერთმანეთისგან განსხვავებული რამდენიმე დეფინიცია არსებობს. მათი გამოყენების არეალი საგადასახადო, სტატისტიკური, ბუღალტრული აღრიცხვა-ანგარიშგებისა თუ ხელშეწყობითი მიზნებისთვის სხვადასხვა.

მოსაზრებების და მიდგომების თანხვედრის მიუხედავად, ჯერ კიდევ არ არის მცირე და საშუალო ბიზნესის ეთიანი უნივერსალური დეფინიცია, რაც გაურკვევლობას იწვევს და სავსებით ლოგიკურია, საწარმოთა კატეგორიებად დაყოფას უნდა მიეცეს გამოყენების ერთიანი დანიშნულება.

აღნიშნულ პრობლემებს, აგრეთვე მცირე და საშუალო ბიზნესის ხელშეწყობის აუცილებლობის განმსაზღვრელ ფაქტორებს ასახავს წარმოდგენილი სტატია.

საკვანძო სიტყვები: მცირე და საშუალო ბიზნესი; საწარმოთა ზომითი კატეგორიები; საინვესტიციო სააგენტო.

SMALL AND MEDIUM BUSINESS DEVELOPMENT STATUS AND SUPPORT IMPORTANCE DEFINING FACTORS

Natia Kurdgelia

Doctoral student of The University of Kutaisi

RESUME

Small and medium-sized enterprises are important contributors for meeting social demands and shaping the budget of the country. Due to its special importance and positive features, the priority of any country's economic policy is to support the development of small and medium-sized entrepreneurship.

There are several different definitions of small and medium enterprises in the normative acts. Their scope of application for tax, statistical, accounting or promotional purposes are varied. In spite of the coincidence between assumptions and approaches, there is still no universal definition of small and medium businesses, which leads to uncertainty and it is quite logical to divide enterprises into single uses.

These issues, as well as the essential factors for determination the need to support small and medium businesses are outlined in this article.

Keywords: small and medium business; Enterprise size categories; Investment Agency.

ნათია კურდელია

ქუთისის უნივერსიტეტის
დოქტორანტი

გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში, სოციალისტური საკუთრებითი ურთიერთობის რღვევამ და კერძო საკუთრებაზე გადასვლის ტრანსფორმაციულმა პროცესებმა დასაბამი მისცა საქართველოში კერძო მენარმეობის განვითარებას. დამკვიდრების ფორმების, მეთოდების, თანმდევი კრიმინალური გამოვლინებებისა და საწყისი კაპიტალის სამართლებრივი ფორმირების წინააღმდეგობრივი გარემოებების მიუხედავად, ბაზრის რეგულირებაზე დაფუძნებული სამენარმეო საქმიანობის მოტივაცია უფრო სიცოცხლისუნარიანი გამოდგა. პირველი სამენარმეო ორგანიზაციული წარმონაქმნები ყველა სფეროში გაჩნდა. მათი საქმიანობის მასშტაბები, სოციალისტური საწარმოებისა და გაერთიანებებისგან განსხვავებით, არ გამოირჩეოდა გრანდიოზულობით, თუმცა იმთავითვე ცხადი იყო, რომ ეროვნული მეურნეობის ფორმირების, მისი ეფექტიანი ფუნქციონირების, სოციალური და ორგანიზაციული პირობების მომზადებაში ახლადფეხადგმულ ბიზნესის ამ სფეროს განსაკუთრებული როლი დაეკისრა.

ჯერ კიდევ XX საუკუნის 80-იანი წლების მიწურულს საბჭოთა კავშირში უკვე დაშვებული იყო კერძო საკუთრებითი ურთიერთობის ელემენტები, მცირე მენარმეობა (კოოპერატივები), იჯარის პრინციპების გამოყენება, რამაც ერთგვარი მოსამზადებელი როლი შეასრულა და გარდამავალი პერიოდის ეკონომიკის სტიქიურად

განვითარების წინააღმდეგობრივ პროცესებში იმთავითვე ხელი შეუწყო სახელმწიფო საწარმოების ბაზაზე მცირე ბიზნესის სწრაფ განვითარებას. 90-იანი წლების ღრმა კრიზისის პირობებში და სახელმწიფოსგან ყოველგვარი მხარდაჭერის გარეშეც კი, მცირე მენარმეობა ეკონომიკური რყევებისადმი მედეგი აღმოჩნდა და **საშუალო ფენის ჩამოყალიბების¹, ბაზარზე კონკურენციაში მონაწილეობის, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის, კერძო სექტორის გაძლიერების** ფუქციებს სანიმუშოდ ითავსებდა.

მცირე მასშტაბებით იწყებოდა ყველაზე წარმატებული კომპანიების სამენარმეო განაცხადი ეკონომიკაში. მცირე საწარმოთა გაფართოებით, გაძლიერებით ყალიბდებიან საშუალო საწარმოები. გიგანტი კომპანები და კოპორაციული გაერთიანებებიც აქედან იღებენ განვითარების მოტივაციას. მცირე ბიზნესი კონკურენტულად ზემოქმედებს მსხვილ ინდუსტრიაზე და აძლიერებს მათ ინოვაციურ საქმიანობას.

აღნიშნულ ნიშან-თვისებათა გამო, კაპიტალისტურ საწყისებზე აღორძინებული ქვეყნების გამოცდილებიდან დასტურდებოდა და მკვიდრდებოდა აზრი, რომ მცირე საწარმოების მეშვეობით უკეთესად კმაყოფილება საზოგადოების მოთხოვნები. სწორედ სამენარმეო სექტორი, საკუთრივ კი, ძლიერი და კარგად განვითარებული მცირე და საშუალო მენარმეობი ასაზრდოებენ ექსპორტს, ინოვაციებს, თანამედროვე სამენარმეო კულტურას და მთლიანობაში, ეკონომიკის მდგრად, ინკლუზიურ განვითარებაში უმთავრეს როლს ასრულებენ. მცირე საწარმოები წარმოების სპეციალიზაციის შესაძლებლობას უზრუნველყოფენ მაშინაც კი, როდესაც მსხვილი კომპანიები უარს ამბობენ ფართო მოხმარების საგნების წარმოებაზე. მცირე და საშუალო საწარმოები მოხმარების საქონელსა თუ მომსახურების სახეებზე მოთხოვნების უმოკლეს დროში დაკმაყოფილების, დასაქმების ზრდის, სამუშაო ადგილების შექმნის, მონოპოლიურ წარმონაქმნებთან ბრძოლის, ქვეყნის ეკონომიკის გაჯანსაღების და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლების საუკეთესო პოტენციალია. მით უფრო, საქართველოში მცირე მენარმეობის განვითარებისთვის ბუნებრივი საწარმოო თავისებურებანი, ტრადიციები, სამუშაო ადგილის შექმნის (დასაქმების), სამომხმარებლო ბაზრის ჩამოყალიბების საჭიროება რეალურად არსებობს, თუმცა სხვადასხვა დროს, განსხვავებულ მოცემულობებში, სამთავრობო სტრუქტურების მიერ არაადექვატური დამოკიდებულებისა და მიღებული გადაწყვეტილების გამო, მცირე მენარმეობა ობიექტურად არსებული პირობების შესაბამისად არ განვითარდა.

სავსებით მოსალოდნელი იყო, რომ იმპერიული რევანშიზმის შედეგად, დამოუკიდებლობის დეკლარირების პერიოდის საქართველოში ეკონომიკური მდგომარეობა ძლიერ გაუარესდებოდა. კავშირურთიერთობების განყვეტამ, შინაომებმა, ტერიტორიული მთლიანობის რღვევამ უკიდურესად დაასუსტა ქვეყანა და დაეცა ნა-

რმოების მოცულობა. ვითარებას ისიც ამძიმებდა, რომ არ არსებობდა გარდამავალი პერიოდის მართვისა და ეკონომიკური განვითარების ჩამოყალიბებული ხედვა, არც ერთიანი გუნდი, რომელიც პასუხისმგებლობას აიღებდა გარდაქმნების განხორციელებაზე. ხელისუფლება ვერ ახერხებდა მოქალაქეების დაცვასა და სასიცოცხლო მოთხოვნების დაკმაყოფილებას. ასეთ ვითარებაში, მოსახლეობა იძულებული იყო თავი შეენახა ოჯახური წარმოებით, ხელოსნობით, ვაჭრობით, ქაოტურად ჩამოყალიბებულ შრომის ბირჟებზე დგომითა და საშოვარზე გასვლით. ადრე დასაქმებულთა უმეტესობა უმუშევრად დარჩა და სტიქიურად, გაუცნობიერებლად, ლეგალურად თუ არალეგალურად, ხელი მოჰკიდა მცირე ბიზნესს, როგორც გადარჩენის წყაროს. ძირითადად ცენტრალურ ქალაქებსა და ხალხმრავალ ადგილებში მონრავლდნენ სავაჭრო ჯიხურები, დახლები, მალაზიები, სახელოსნოები, სალონები, მაგრამ გამოცდილებისა და სახელმწიფო პოლიტიკური ნების დეფიციტის, აგრეთვე სისტემური მოუნესრიგებლობის გამო, ეკონომიკის აღმავლობაში მცირე ბიზნესის წვლილის ზრდამ სასურველ შედეგს დღემდე ვერ მიაღწია. აღნიშნულის უმთავრეს მიზეზად უნდა მივიჩნიოთ ის გარემოება, რომ 90-ან წლებში უმთავრესად კერძო ინიციატივებს დაფუძნებული მცირე ბიზნესის განვითარება მიმდინარეობდა შესაბამისი რეგულაციისა და მხარდაჭერის გარეშე.

1999 წლამდე, ფაქტობრივად, არც იყო კანონით განსაზღვრული მცირე საწარმოს ცნება და შეფასების კრიტერიუმები. 1999 წლამდე, მცირე საწარმოდ წარმოდგენის კრიტერიუმად მიიჩნევდნენ მასში დასაქმებულთა რაოდენობას. მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის, ტრანსპორტის, კავშირგაბმულობის დარგებში მცირე საწარმოს აკუთვნებდნენ ორგანიზაციულ წარმონაქმნს, რომელშიც დასაქმებული იყო 50 კაცამდე; მშენებლობაში - 35 კაცამდე; განათლებისა და სამეცნიერო პროფილის ორგანიზაციებში - 30 კაცამდე; საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში და მომსახურების სფეროში - კაცამდე; სხვა ორგანიზაციებში - 25 კაცამდე, თუმცა საწარმოთა ასეთი დაყოფა არ ეფუძნებოდა ობიექტურ გათვლებს და განსაკუთრებულ შეღავათს ან უპირატესობას არც ამ საწარმოებს უქმნიდა.

მხოლოდ 1999 წლის 23 ივლისიდან იწყება საქართველოში მცირე ბიზნესის განვითარებისა და ხელშეწყობის ორგანიზებული ეტაპი. აღნიშნული თარიღიდან ძალაში შევიდა კანონი „**მცირე საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ**“, რომლის მიხედვით, მცირე საწარმოების შეფასების კრიტერიუმად, დასაქმებულთა რიცხოვნობასთან ერთად, დანესდა საწარმოს წლიური ბრუნვის მაჩვენებელი და უკვე მცირე საწარმოს განეკუთვნებოდა ორგანიზებული წარმონაქმნები, რომლებშიც დასაქმებულთა რაოდენობა და წლიური ბრუნვის მოცულობა არ აღემატებოდა: მრეწველობაში - 40 დასაქმებულსა და 500 ათას ლარს; მშენებლობაში - 20 დასაქმებულსა და 300 ათას ლარს; ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში - 20 დასაქმებულსა და 200 ათას ლარს; სოფლის მეურნეობაში - 20 დასაქმებულსა და 150 ათას ლარს; საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში - 10 დასაქმებულსა და 50 ათას

1 რ. გველესიანი. მცირე და საშუალო მენარმეობის წარმატების სტრატეგია და კულტურა. თბ. 1999. გვ. 10-12.

ლარს; განათლებაში, ჯანმრთელობის დაცვასა და კულტურაში – 25 დასაქმებულსა და 60 ათას ლარს; სხვა სახის ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებისას – 15 დასაქმებულსა და 100 ათას ლარს¹, თუმცა საწარმოთა დაყოფის ასეთი კრიტერიუმიც არ გამოდგა საუკეთესო და კარგად გააზრებული. მოგვიანებით, აღნიშნულ კანონში რამდენჯერმე შევიდა არსებითი ხასიათის ცვლილება, რომლის თანახმადაც კანონონის საბოლოო რეგულაციაში მოექცა აგრეთვე საშუალო საწარმოებიც და იწოდებოდა, როგორც საქართველოს კანონი „**მცირე და საშუალო მხარდაჭერის შესახებ**“.

ამიერიდან, საქართველოს ტერიტორიაზე მცირე და საშუალო საწარმოებს განეკუთვნებოდა „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად შექმნილი ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმო, რომელშიც დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა და საწარმოს წლიური ბრუნვა არ აღემატებოდა შემდეგ ზღვრულ ოდენობას:

- ა) მრეწველობაში 40 დასაქმებულსა და 500 ათას ლარს;
- ბ) მშენებლობაში 20 დასაქმებულსა და 300 ათას ლარს;
- გ) ტრანსპორტსა და კავშირგაბმულობაში 20 დასაქმებულსა და 200 ათას ლარს;
- დ) სოფლის მეურნეობაში 20 დასაქმებულსა და 150 ათას ლარს;
- ე) საბითუმო და საცალო ვაჭრობაში 10 დასაქმებულსა და 50 ათას ლარს;
- ვ) განათლებაში, ჯანმრთელობის დაცვასა და კულტურაში 25 დასაქმებულსა და 60 ათას ლარს;
- ზ) სხვა სახის ეკონომიკური საქმიანობის განხორციელებისას 15 დასაქმებულსა და 100 ათას ლარს.

მცირე და საშუალო საწარმოთა მხარდაჭერა ორგანიზაციებს განეკუთვნებოდა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის საფუძველზე შექმნილი რეგისტრირებული კავშირები და ფონდები, რომელთა უმთავრესი მიზანი

იყო მცირე და საშუალო საწარმოებისათვის დახმარების განწვევა.

მცირე საწარმოში დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა განისაზღვრებოდა შრომის ხელშეკრულებით, მათ შორის, შეთავსებით მომუშავეთა (სეზონურად დასაქმებულთა გამოკლებით), აგრეთვე იურიდიული პირის წარმომადგენლობების თანამშრომელთა გათვალისწინებით. წინა ფინანსური წლის არმქონე ახლად შექმნილ საწარმოებში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა იანგარიშებოდა მათ მიერ რეგისტრაციის გავლიდან წლის ბოლომდე პერიოდისათვის.

მცირე და საშუალო საწარმოთა წლიურ ბრუნვად აღიქმებოდა მათ მიერ წინა ფინანსური წლის განმავლობაში მიღებული მთლიანი ამონაგები.

ეკონომიკის განვითარებისკენ მიმართული კურსის დასტურად უნდა მივიჩნიოთ ის გარემოება, რომ ამავე კანონით განისაზღვრა მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარებისა და მხარდაჭერის საქმეში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებისა და განხორციელების მიზნით მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრის შექმნა.

2000 წლის 8 აპრილს უკვე საქართველოს პრეზიდენტმა #134 ბრძანებულებით დაამტკიცა **საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრის დებულება**². ამ ცენტრს გადაეცა საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობისა და ვაჭრობის სამინისტროსთან არსებული მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის ფონდის – სახაზინო საწარმოს მთელი ქონება და მიზნების შესაბამისად ნაკისრი ვალდებულებები. ცენტრის ხელმძღვანელობის სტატუსიც მაღლა იყო აწეული - ცენტრის დირექტორი თანამდებობაზე უნდა დაენიშნა ან გაენთავისუფლებინა საქართველოს პრეზიდენტს, საკოორდინაციო საბჭოს წარდგინებით.

მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარებისა და

¹ საქართველოს კანონი „მცირე და საშუალო საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“ 2002 წლის 4 ივლისი №1641 - სსმ I, №23.

² საქართველოს პრეზიდენტის 2000 წლის 8 აპრილი №134 ბრძანებულება „მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრის დებულების დამტკიცების შესახებ“

ხელშეწყობის ცენტრს გააჩნდა ისეთი ქმედითი და მასშტაბური ფუნქციები, როგორცაა:

- მცირე და საშუალო სანარმოთა განვითარების სტიმულირების სახელმწიფო პოლიტიკით გათვალისწინებულ ღონისძიებათა კოორდინაცია;

- მცირე და საშუალო სანარმოების განვითარებასთან დაკავშირებული კანონებისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების პროექტების შემუშავება და მათზე დასკვნების გაკეთება;

- მცირე და საშუალო სანარმოთა განვითარებისა და დაფინანსების პროგრამათა შემუშავებისა და განხორციელების ორგანიზება;

- მცირე და საშუალო სანარმოთა მუშაკებისათვის სასწავლო კურსებისა და სემინარების ორგანიზება;

- მცირე და საშუალო სანარმოთა ინფორმაციული და საკონსულტაციო მომსახურება;

- მცირე და საშუალო სანარმოთა სამეურნეო და საფინანსო საქმიანობის ანალიზი და შეფასება;

- დახმარება უცხოელი და ადგილობრივი ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის მცირე და საშუალო სანარმოებში ინვესტიციების განსახორციელებლად;

- მცირე და საშუალო სანარმოებთან და მათ მხარდაჭერ ორგანიზაციებთან სისტემატური შეხვედრების მოწყობა საქართველოში მცირე და საშუალო მენარმეობის ხელშეწყობი გარემოს ჩამოსაყალიბებლად;

- მცირე და საშუალო სანარმოთა განვითარების სტიმულირების სხვა ღონისძიებათა განხორციელება.

ცენტრისა და მისი რეგიონული ორგანოების ორგანიზაციული სტრუქტურისა და საქმიანობის მიმართულებების განსაზღვრა დაკისრებული ქონდა 13 კაცის შემადგენლობით შექმნილ მცირე და საშუალო სანარმოთა საკოორდინაციო საბჭოს, რომელიც წარმოადგენდა მცირე და საშუალო მენარმეობის პოლიტიკის განმახორციელებელ და ცენტრის საქმიანობის წარმმართველ ორგანოს. საბჭოს სხდომები იმართებოდა კვარტალში ერთხელ მაინც.

ორგანიზაციული სტრუქტურის ჩამოყალიბების გარდა, ცენტრი და საკოორდინაციო საბჭო უფლებამოსილი იყო შეემუშავებინა და განეხორციელებინა პროგრამები; მცირე და საშუალო სანარმოთათვის გაენია ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბებაში მატერიალური და ფინანსური დახმარება; საინფორმაციო, საკონსულტაციო და ლიზინგური მომსახურება; სანარმოთა მუშაკების პროფესიული საკვალიფიკაციო სწავლება.

მცირე და საშუალო სანარმოთა ფინანსური მხარდაჭერის პროგრამების რეალიზაციის მიზნით, საკოორდინაციო საბჭო წინასწარ საჯაროდ აქვეყნებდა ინფორმაციას მცირე და საშუალო სანარმოებისათვის განკუთვნილი ფინანსური მხარდაჭერის არსებული პროგრამების სახეობის, შინაარსისა და მიმართულებების შესახებ; პროგრამებში მონაწილეობის უფლების მქონე მცირე და საშუალო სანარმოთა კონკრეტული მახასიათებლების, მათ შორის, დასაქმებულთა რაოდენობისა და სანარმოთა წლიური ბრუნვის მაჩვენებელთა თაობაზე; პროგრამების მიხედვით გასანაწილებელი სესხების მოცულობათა, საპროცენტო განაკვეთებისა

და ვადების შესახებ. ცენტრისა და საბჭოს საქმიანობისთვის შემუშავებული იყო მიკერძოების ან არაობიექტური შეფასების განრიგების მექანიზმები.

მცირე და საშუალო სანარმოთათვის ფინანსური მხარდაჭერა მკაცრად რეგლამენტირებული და მიზნობრივად მიმართული იყო:

- მცირე და საშუალო სანარმოთა ჩამოყალიბებისა და განვითარების პროგრამების შემუშავებისა და განხორციელებისათვის;

- მცირე და საშუალო სანარმოების მუშაკებისათვის სასწავლო კურსებისა და სემინარების ორგანიზებისათვის;

- მცირე და საშუალო სანარმოებისათვის ინფორმაციული და საკონსულტაციო მომსახურებისათვის, მათ შორის, გზისმკვლევებისა და ბროშურების გამოცემად.

მცირე და საშუალო სანარმოთა ჩამოყალიბებისა და განვითარების ფინანსური მხარდაჭერა ხორციელდება პირდაპირი ინვესტირების გზით და/ან ტენდერის წესით შერჩეული კომერციული ბანკების მეშვეობით.

ღონისძიებების განსახორციელებლად საკოორდინაციო საბჭო ადგენდა ფინანსური მხარდაჭერის ოდენობას, ფორმასა და პროპორციებს, რისთვისაც სახსრების წყაროდ განსაზღვრული იყო:

ა) ცენტრის შემოსავლები;

ბ) დაფინანსება ცენტრალური და ადგილობრივი ბიუჯეტებიდან, მათ შორის, პრივატიზებიდან მიღებული თანხები;

გ) საერთაშორისო და რეგიონული ტექნიკური და ეკონომიკური დახმარება;

დ) უცხოური სესხები;

ე) სახელმწიფო შეკვეთის შესრულებიდან მიღებული შემოსავალი;

ვ) ხელშეკრულებით შესრულებული სამუშაოდან მიღებული შემოსავალი;

ზ) ადგილობრივი და უცხოელი დონორებისა და საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციების მიერ გამოყოფილი სესხები და გრანტები;

თ) საქართველოს კანონმდებლობით ნებადართული სხვა შემოსავლები“;

ი) ნებაყოფლობითი საქველმოქმედო შენატანები;

კ) უცხოური ინვესტიციები.

ცენტრის საქმიანობა ფინანსდებოდა მოცემული წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებით, აგრეთვე საკუთარი შემოსავლებითა და შემოწირულობებით.

საქართველოს სამინისტროები და სხვა სამთავრობო დანესებულებები პროგრამების განხორციელებისას თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში ითვალისწინებენ:

ა) მცირე და საშუალო სანარმოებში დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდას;

ბ) მცირე და საშუალო სანარმოების საქესპორტო საქმიანობის გაფართოებასა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას;

გ) მცირე და საშუალო სანარმოებში ინვესტიციების განხორციელების სტიმულირებას;

დ) მცირე და საშუალო სანარმოებისათვის საინფო-

რმაცო და საკონსულტაციო მომსახურების გაუმჯობესებას;

ე) ამ სანარმოთა მუშაკების პროფესიული კვალიფიკაციისა და სამენარმო უნარ-ჩვევების გაუმჯობესებას.

კერძო მენარმოების სახელმწიფო მხარდაჭერასა და განვითარებასთან დაკავშირებული ერთობლივი ამოცანების გადაწყვეტის მიზნით, მცირე და საშუალო სანარმოებს შეუძლოთ შექმნათ კავშირები და ფონდები.

მცირე და საშუალო სანარმოები სახელმწიფო შესყიდვებში მონაწილეობისას, აგრეთვე დაბეგვრის მიზნებისთვის ისარგებლებდნენ საქართველოს საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებული შეღავათებით. მათ შეეძლოთ ბუღალტრული აღრიცხვა და ანგარიშგება გამარტივებული სისტემით ენარმოებიანათ¹.

საბაზრო მექანიზმებზე გადართული საქართველოს ეკონომიკაში წარმოდგენილი ეს რეგულაცია, ინსტიტუცია და ღონისძიებათა ერთობლიობა იყო პირველი კომპლექსური განაცხადი, რომელსაც მცირე და საშუალო სანარმოთა დამკვიდრების პრეტენზია ჰქონდა და შეეძლო მათ შემდგომ განვითარებაზეც გავლენა მოეხდინა. საერთო ბიზნესგარემოზე დადებით ზეგავლენას ახდენდა 2002 წლის 19 ივნისის მიღებული საქართველოს კანონი „**საქართველოს ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს შესახებ**“, რომელიც საქართველოში სახელმწიფო სანარმოო-საინვესტიციო პოლიტიკის სფეროში არსებული საჯარო მიზნების განხორციელების სამართლებრივ, ორგანიზაციულ და ეკონომიკურ პრინციპებს, მათი განხორციელების კონკრეტულ მექანიზმს განსაზღვრავდა.

ცხადია, შეიძლებოდა მათი შემადგენელი ელემენტების ცალკეული დეტალის სრულყოფა, ურთიერთთანხვედრის გაძლიერება ან ერთობლიობაში სიახლეებით შევსება, მაგრამ ამოქმედებიდან მალევე, განვითარების გარეშე, 2006 წლის 24 მაისს „**მცირე და საშუალო სანარმოთა მხარდაჭერის შესახებ**“ საქართველოს კანონი გაუქმდა², ხოლო 2006 წლის 11 ივნისს „**მცირე და საშუალო სანარმოთა მხარდაჭერის შესახებ**“ საქართველოს კანონის ძალადაკარგულად ცნობის თაობაზე“ საქართველოს კანონის შესაბამისად ძალადაკარგულად გამოცხადდა აგრეთვე „**მცირე და საშუალო სანარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრის დებულების დამტკიცების შესახებ**“ საქართველოს პრეზიდენტის 2000 წლის 8 აპრილის №134 ბრძანებულება.

რეგულაცია, ინსტიტუცია და ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომელიც მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებას განსაზღვრავდა, ნაწილობრივ აისახა საქართველოს კანონში „**საქართველოს ეროვნული საინვესტიციო სააგენტოს შესახებ**“ 2006 წლის 24 მაისს შესული ცვლილებით. კერძოდ, ამ კანონში გაჩნდა დეფინიციები:

მცირე სანარმო – „მენარმეთა შესახებ“ საქართვე-

¹ საქართველოს კანონი „**მცირე და საშუალო სანარმოთა მხარდაჭერის შესახებ**“ 2002 წლის 4 ივლისი №1641 - სსმ I, №23.

² საქართველოს 2006 წლის 24 მაისის კანონი №3086 - სსმ I, №20, 09.06.2006 წ.,

ლოს კანონის შესაბამისად შექმნილი ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის სანარმო, რომელში დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა არ აღემატება 20 დასაქმებულს და რომლის წლიური ბრუნვა – 500 000 ლარს;

საშუალო სანარმო – „მენარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის შესაბამისად შექმნილი ყველა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის სანარმო, რომელში დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობა არ აღემატება 100 დასაქმებულს და რომლის წლიური ბრუნვა – 1 500 000 ლარს;

მცირე და საშუალო სანარმოთა წლიური ბრუნვა – მცირე და საშუალო სანარმოთა მიერ წინა ფინანსური წლის განმავლობაში მიღებული მთლიანი ამონაგები. აქვე აისახა მცირე ან საშუალო სანარმოში დასაქმებულთა საშუალო წლიური რაოდენობის განსაზღვრების თაობაზე განმარტებაც, თუმცა მათ პრაქტიკული გამოყენება და შეღავათები არ მოყოლია. **აღნიშნული თარიღიდან 2011 წლამდე საქართველოში, ფაქტობრივად, არ მოქმედებდა არც ერთი ნორმატიული აქტი, რომელიც ორიენტირებული იყო მცირე ბიზნესის ხელშეწყობასა და განვითარებაზე.**

2011 წლის პირველი იანვრიდან, რიგით მესამე, საქართველოს ახალ საგადასახადო კოდექსში შევიდა ცვლილება და მხოლოდ საგადასახადო მიზნებისთვის გაჩნდა მიკრო და მცირე ბიზნესის შესახებ დეფინიციები, რომელთა თანახმად, **მიკრო ბიზნესის სტატუსი** შეიძლება მიენიჭოს ფიზიკურ პირს, რომელიც არ იყენებს დაქირავებულ პირთა შრომას და დამოუკიდებლად ეწევა ეკონომიკურ საქმიანობას, რომლიდანაც მის მიერ მისაღები ჯამური ერთობლივი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 30 000 ლარს, ხოლო **მცირე ბიზნესის სტატუსი** შეიძლება მიენიჭოს მენარმე ფიზიკურ პირს, რომლის ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული ერთობლივი შემოსავალი კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 100 000 ლარს.

მიკრო და მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირებზე ვრცელდება სპეციალური, შეღავათიანი დაბეგვრის რეჟიმები. მიკრობიზნესის სტატუსის მქონე პირი არ იბეგრება საშემოსავლო გადასახადით და მიმდინარე გადასახდელებით, ხოლო მცირე ბიზნესის სტატუსის მქონე პირი სარგებლობს დაბეგვრის შეღავადიანი (მთლიანი შემოსავლის 3% ან 5%-ნი) რეჟიმით. გარდა ამისა, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად, სანარმო, რომლის ბრუნვა კალენდარული წლის განმავლობაში არ აღემატება 100 ათას ლარს, გათავისუფლებულია დამატებული ღირებულების გადასახადისგან. დღგ-სგან გათავისუფლებულია სოფლის მეურნეობის პირველადი პროდუქტების მიწოდებაც.

უნდა შევნიშნოთ, რომ 2010 წლის ნიშნულთან შედარებით, ფასების ზრდისა და სახელმწიფოთა ეკონომიკური კავშირურთიერთობების გაღრმავების თანამედროვე პირობებში 100000-იანი წლიური ბრუნვის ზღვრიდან გასვლისთვის ორიოდ საშუალო სამეურნეო ოპერაციაც საკმარისია და „მცირე ბიზნესი“ უკვე ველარც საგადასახადო შეღავათებით სარგებლობს, შესაბამისად, იხდის

დღ-ს და საშემოსავლო გადასახადს საგადასახადო კოდექსით განსაზღვრული განაკვეთებით.

აღნიშნულიდან ისიც აშკარაა, რომ საგადასახადო მიზნებისთვის სანარმოთა დაყოფაში საშუალო ბიზნესი, ფაქტობრივად, უგულველყოფილია და ის ექვემდებარება ჩვეულებრივ დაბეგვრას. საყურდღებოა ის გარემოებაც, რომ საგადასახადო კოდექსის განმარტების მიხედვით, მენარმეს არ შეიძლება ჰქონდეს მიკრო ბიზნესის სტატუსი თუ იგი იყენებს დაქირავებულ შრომას, გარდა ოჯახის წევრებისა. ე.ი. **მიკრო ბიზნესის სტატუსი ვერ მიენიჭება პირს თუკი მას დასაქმებული ჰყავს თუნდაც ერთი პირი.** მიკრო ბიზნესის სტატუსის მინიჭებისთვის დადგენილი ეს წესი თავისთავში მოიცავს არალეგალური მოქმედებების ერთგვარ ნახალისებას, რაც, რბილად რომ ვთქვათ, კანონის ხარვეზია, თუმცა უფრო არსებითი და წინააღმდეგობრივი აქ ისაა, რომ მიკრო სანარმო სამუშაო ადგილების შექმნის და დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდის პრიორიტეტულ მიმართულებებში ვერ ხვდება. ის უფრო თვითდასაქმების ფორმად წარმოჩინდება. ცხადია, ასეთი დამოკიდებულება მენარმეობის განვითარებისთვის განსაკუთრებულ გარემოს არ ჰქმნის. გარდა ამისა, ერთგვარ დაბრკოლებად უნდა მივიჩნიოთ საგადასახადო, სტატისტიკური თუ ხელშეწყობითი მიზნებისთვის მცირე და საშუალო სანარმოების განსხვავებული განმარტების არსებობა. მიუხედავად იმისა, რომ ამ მხრივ, თანხვედრის ცდის ტენდენცია შეინიშნება, ერთიანი მიდგომა ჯერაც არაა ჩამოყალიბებული.

2012 წლის ივნისში, საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „**ბუღალტრული აღრიცხვისა და ფინანსური ანგარიშგების აუდიტის შესახებ**“, რომლის მუხლები სხვადასხვა დროს შევიდა ძალაში. ამ კანონმა ისევ შეცვალა მცირე და საშუალო ბიზნესის ცნების ზემოაღნიშნული კრიტერიუმები და 2013 წლის 1 იანვრიდან მენარმე სუბიექტი ითვლებოდა:

ა) **მიკროსანარმოდ**, თუ, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მიხედვით, იგი არის მიკრო ბიზნესის, მცირე ბიზნესის ან ფიქსირებული გადასახადის გადამხდელის სტატუსის მქონე პირი. ფიქსირებული

გადასახადის გადამხდელი მიკროსანარმოდ ითვლება მხოლოდ შესაბამისი საქმიანობის ნაწილში;

ბ) **მცირე და საშუალო სანარმოდ**, თუ იგი არ აკმაყოფილებს მიკროსანარმოსთვის დადგენილ კრიტერიუმებს.

სანარმოთა ასეთი დაყოფის მთავარი მიზანი და დანიშნულება იყო კერძო სექტორში ბუღალტრული აღრიცხვის სტანდარტების გამოყენების არეალის განსაზღვრა. ამ მიზნითაც და საბოლოო ჩამოყალიბებისთვის, კიდევ ერთხელ შეიცვალა კანონში ჩანაწერები. ამჯერად უკვე სანარმოთა ზომითი კატეგორიების მიხედვით დაყოფას საფუძვლად დაედო ევროპული გამოცდილება. ამ მხრივ გადამწყვეტი როლი შეასრულა „**ასოცირების შესახებ შეთანხმებამ, ერთი მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორე მხრივ, საქართველოს შორის**“.

ასოცირების შესახებ შეთანხმება ეს არის საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოების სამოქმედო გეგმა, რომელიც ქვეყნის პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური ცხოვრების თითქმის ყველა სფეროს, მათ შორის, კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის მოთხოვნებს მოიცავს. შესაბამისად, გარდაუვალიც იყო სანარმოთა ზომით კატეგორიებად დაყოფის ევროპული გამოცდილების გათვალისწინება. **სანარმოთა ზომითი კატეგორიების განსაზღვრა ხდება სამი კრიტერიუმის: აქტივების ჯამური ღირებულების, შემოსავლებისა და დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობის მიხედვით.** ამ კრიტერიუმების მიხედვით, სანარმოები დაიყო ოთხ კატეგორიად და მათი დეფინიცია განმარტებულია შემდეგნაირად:

მეოთხე კატეგორიის სანარმო ესაა სუბიექტი, რომლის მაჩვენებლები საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს შემდეგი სამი კრიტერიუმიდან სულ მცირე ორ კრიტერიუმს აკმაყოფილებს: აქტივების ჯამური ღირებულება 1 მილიონ ლარს არ აღემატება; შემოსავალი 2 მილიონ ლარს არ აღემატება; საანგარიშგებო პერიოდში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა 10-ს არ აღემატება;

მესამე კატეგორიის სანარმო – სუბიექტი, რომელიც

არ არის მეოთხე კატეგორიის საწარმო და რომლის მაჩვენებლები საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს შემდეგი სამი კრიტერიუმიდან სულ მცირე ორ კრიტერიუმს აკმაყოფილებს: აქტივების ჯამური ღირებულება 10 მილიონ ლარს არ აღემატება; შემოსავალი 20 მილიონ ლარს არ აღემატება; საანგარიშგებო პერიოდში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა 50-ს არ აღემატება;

მეორე კატეგორიის საწარმო – სუბიექტი, რომელიც არ არის მესამე ან მეოთხე კატეგორიის საწარმო და რომლის მაჩვენებლები საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს შემდეგი სამი კრიტერიუმიდან სულ მცირე ორ კრიტერიუმს აკმაყოფილებს: აქტივების ჯამური ღირებულება 50 მილიონ ლარს არ აღემატება; შემოსავალი 100 მილიონ ლარს არ აღემატება; საანგარიშგებო პერიოდში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა 250-ს არ აღემატება;

პირველი კატეგორიის საწარმო – სუბიექტი, რომლის მაჩვენებლები საანგარიშგებო პერიოდის ბოლოს შემდეგი სამი კრიტერიუმიდან სულ მცირე ორ კრიტერიუმს აკმაყოფილებს: აქტივების ჯამური ღირებულება 50 მილიონ ლარს აღემატება; შემოსავალი 100 მილიონ ლარს აღემატება; საანგარიშგებო პერიოდში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა 250-ს აღემატება.¹

აღნიშნული კატეგორიებიდან, მესამე და მეორე კატეგორიის საწარმოები მიეკუთვნებიან მცირე და საშუალო საწარმოებს, მეოთხე კატეგორიის საწარმო მიკრო საწარმოდ განიხილება, ხოლო პირველი კატეგორიის საწარმოებს მიეკუთვნებიან მსხვილი საწარმოები.

საწარმოთა კატეგორიებად ასეთი დაყოფა, ჩვენი აზრით, უნივერსალურია და მისაღებია ნებისმიერი დანიშნულებით, მათ შორის, ნახალისებისა და ხელშეწყობის მიზნებისთვისაც, თუმცა ამჟამად მათ მხოლოდ ფინანსური აღრიცხვისა და ანგარიშგების საერთაშორისო სტანდარტების მისადაგებისთვის იყენებენ. დაბეგვრის მიზნებისა და შეღავათებისთვის კვლავ რჩება საგადასახადო კოდექსის დეფინიცია, რაც გაურკვევლობას იწვევს და სავსებით ლოგიკურია, საწარმოთა კატეგორიებად დაყოფას უნდა მიეცეს გამოყენების ერთიანი დანიშნულება.

სავსებით ლოგიკურია და გარდაუვალიც, რომ სტატისტიკური მეთოდოლოგია და კანონმდებლობა მცირე საწარმოს ერთსა და იმავე, ამასთან, რეალობის ამსახველ განმარტებას უნდა დაეფუძნოს. ეს ნიშნავს იმას, რომ მცირე ბიზნესად რეგისტრირების ზღვარი გაიზრდება, უფრო მეტი საწარმო მიიღებს მცირე ბიზნესის სტატუსს, შეღავათებით ისარგებლებენ ბიზნესის დაწყებითა და გაფართოებით დაინტერესებული პირები. შესაცვლელია მიკრო ბიზნესის განმარტების გამოყენების არეალიც. უდავოა, ეს ხელს შეუწყობს დასაქმების ზრდასა და ზოგადად ეკონომიკურ აქტიურობას. გარდა ამისა, აშკარად, რეალურად გამოიკვეთება მიკრო, მცირე და საშუალო ბიზნესის წვლილი ეკონომიკის განვითარებაში და მათზე სტატისტიკური ინფორმაცია გადაწყვეტილებების მიღებისთვის საწინააღმდეგო საფუძველი

¹ საქართველოს კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ“

გახდება.

გასული საუკუნის 90-ანი წლებიდან დაწყებული საწარმოთა ზომითი კატეგორიების განსაზღვრებისთვის არაერთგვარი მიდგომისა და პოზიციის ხშირი ცვლილების გამო, ფაქტობრივად, შეუძლებელია მცირე საწარმოთა ეკონომიკაზე გავლენის ან მათი წვლილის შესახებ შესადაარისი სტატისტიკური ინფორმაციის მოპოვება და დინამიკაში განხილვა.

საქსტატში ბიზნეს სტატისტიკის საწარმოებისათვის ამჟამად გამოიყენება მცირე და საშუალო საწარმოთა განმარტება, რომელიც შემუშავებულია 2002 წელს და ეყრდნობა საწარმოთა ბრუნვასა და დასაქმებულთა საშუალო წლიურ რაოდენობას. ამდენად, ამ მონაცემებს არ გააჩნიათ თანამედროვე დატვირთვის მქონე მნიშვნელობა და მხოლოდ საორიენტაციო მაჩვენებლების დინამიკის სადემონსტრაციოდ გამოდგება.

ასეთად შეიძლება განვიხილოდ „საქსტატის“ შემდეგი მონაცემები, რომლის თანახმად, 2016 წელს საქართველოს ბიზნეს სექტორში წარმოებულია **34 156,9** მლნ ლარის პროდუქცია. აქედან, მცირე საწარმოებზე მოდიოდა **3 343,6** მლნ ლარი (**9,7%**), საშუალოზე - **3 544,9** მლნ ლარი (**10,3%**). დასაქმების მიხედვით, მცირე საწარმოებზე მოდიოდა **45,9%**, საშუალოზე - **21,3%**. საყურადღებოა საწარმოების ზომის მიხედვით ყოველთვიური ანაზღაურების მონაცემებიც. იგი შეადგენს მცირე საწარმოში - **438 ლარს**, საშუალოში - **717 ლარს**, მსხვილში - **938,3 ლარს**, მთლიანად ბიზნეს სექტორში - **1162,6 ლარს**. როგორც ჩანს, მცირე საწარმოში ანაზღაურება ბიზნეს სფეროში ანაზღაურების მხოლოდ **37,6%** შეადგენდა. აღნიშნული მონაცემების შედარება უცხოურ შესაბამის მაჩვენებლებთან, ცხადია, არ იქნება თანაზომადი, მაგრამ იმის დანახვა აშკარად შეიძლება, რომ ევროპული ტიპის ეკონომიკამდე საქართველოს საკმაოდ დიდი გზა აქვს გასავლელი და ეს გზა, პირველ რიგში, მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების აუცილებლობამდე მიდის. ამ სეგმენტის ხელშეწყობისა და განვითარების გარეშე კი შეუძლებელია ქვეყანაში საშუალო ფენის ჩამოყალიბება და მდგრადი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფა. აღნიშნულის არგუმენტად გამოდგება ის გარემოება, რომ განვითარებულ ქვეყნებში, მათ შორის, ევროკავშირის ქვეყნებში, მცირე და საშუალო საწარმოები ქმნიან სამეწარმეო სექტორის მთლიანი ბრუნვის 50%-ზე მეტს და ყოველი სამი სამუშაო ადგილიდან ორს. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ქვეყნებში, კომპანიების 99%-ზე მეტს მცირე და საშუალო საწარმოები წარმოადგენენ და, საშუალოდ, ისინი ქმნიან მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) 2/3-ს. განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში, მცირე და საშუალო საწარმოები სამეწარმეო სუბიექტების მთლიანი რაოდენობის 90%-ზე მეტს წარმოადგენენ, თუმცა მათი წილი მშპ-ში ზოგადად საკმაოდ დაბალია - ხშირ შემთხვევაში 20%-ზე ნაკლები².

² ევროკომისია 2010: დიალოგი „მცირე და საშუალო მეწარმეობის პოლიტიკაზე“ აღმოსავლეთ პარტნიორობის მრავალმხრივი ფორმატის ფარგლებში.

მსოფლიო პრაქტიკაში დომინირებს აზრი იმის შესახებ, რომ მცირე საწარმოს პრობლემა მის ზომაში კი არ არის, არამედ ეკონომიკური პროცესებიდან მის იზოლირებაშია. ეს კიდევ ერთი სარწმუნო პოზიციაა იმისთვის, რომ მსხვილი და მცირე საწარმოების ინტეგრაცია სახელმწიფო მხარდაჭერით სარგებლობდეს.

მცირე და საშუალო საწარმოების მხარდაჭერის საქმეში ერთგვარი დეპრესიის, გაურკვეველობის, სახელმწიფოებრივი პოზიციის შესუსტების შემდეგ, 2014 წლიდან კვლავ იწყება საერთო გააქტიურების პროცესი.

ქვეყნის მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების მხარდაჭერისა და ექსპორტის დივერსიფიკაციის ხელშეწყობის მიზნით, 2014 წელს დაარსდა საჯარო სამართლის იურიდიული პირი (სსიპ) მენარმეობის განვითარების სააგენტო.

მენარმეობის განვითარების სააგენტოს საქმიანობის ძირითად მიმართულებებებად დაისახა „სტარტაპების“ დაფუძნებისა და სიცოცხლისუნარიანობის ხელშეწყობა, ექსპორტის ნახალისება უცხოურ ბაზრებზე, მათ შორის, ევროკავშირის ბაზარზე; ადგილობრივი მენარმეობის მხარდაჭერა ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის სტანდარტებთან მიახლოებაში, ფინანსებზე წვდომის გაადვილება, ბიზნესკონსულტირება, საინფორმაციო სერვისცენტრის ჩამოყალიბება და ა.შ.

საქართველოს მთავრობამ 2014 წლის 30 მაისის #365 დადგენილებით დაამტკიცა და დასაბამი მიეცა მენარმეობის განვითარების სახელმწიფო პროგრამას „აწარმოე საქართველოში“, რომელიც საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად ჩამოყალიბდა.

პროგრამის მიზანია საქართველოში მენარმეობის განვითარება, მენარმე სუბიექტების მხარდაჭერა, ახალი საწარმოების შექმნის/არსებული საწარმოების გაფართოების/გადაიარაღების ხელშეწყობა და კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობისა და საექსპორტო პოტენციალის ზრდა ფინანსებზე, უძრავ ქონებასა და ტექნიკურ დახმარებაზე ხელმისაწვდომობის საშუალებით.

პროგრამა მოიცავს სამ კომპონენტს: პირველი კომპონენტი - ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა; მე-2

კომპონენტი - უძრავ ქონებაზე ხელმისაწვდომობა; მე-3 კომპონენტი - ტექნიკური დახმარება.

პროგრამის ფარგლებში კომპონენტები მენარმე სუბიექტებისთვის ხელმისაწვდომია როგორც ერთობლივად, ისე ცალცალკე, გარდა მე-3 კომპონენტისა, რომელიც ხელმისაწვდომია მხოლოდ პირველ ან/და მე-2 კომპონენტთან ერთობლიობაში¹.

აღნიშნულ პროგრამაში საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 30 ოქტომბრის #605 დადგენილებით შევიდა საგანგებო თავი I¹ - სახელმწიფო პროგრამის „აწარმოე საქართველოში“ მიკრო და მცირე მენარმეობის ნაწილი, რომელიც მიზნად ისახავს მიკრო და მცირე ბიზნესის განვითარების, რეგიონული ბიზნესის დივერსიფიკაციის, თანამედროვე სამენარმეო კულტურის დამკვიდრებისა და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის, ასევე ეკონომიკური მიგრაციის შემცირების უზრუნველსაყოფად, ბიზნესის წამოწყებისთვის ან/და არსებულის გადართობისთვის აუცილებელ ფინანსურ მხარდაჭერას და ტექნიკურ დახმარებას. პროგრამა ხორციელდება, ფაქტობრივად, საქართველოს ყველა (აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს გარდა) სამიზნე ტერიტორიულ ერთეულზე, მათ შორის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის, გურიის, იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის, სამცხე-ჯავახეთის, ქვემო-ქართლის, შინა ქართლის, მცხეთა-თიანეთის, კახეთის მუნიციპალიტეტებში. დაფინანსების მაქსიმალური ოდენობა პროგრამის ახალ ბენეფიციარზე/პროგრამის ბენეფიციარზე/პროგრამის ბენეფიციართა ჯგუფზე განისაზღვრულია 20 000 (ოცი ათასი) ლარით. პროგრამის ახალი ბენეფიციარის მიერ პროგრამაში თანამონაწილეობის წილი განისაზღვრება თანადაფინანსების თანხის არანაკლებ 20 (ოცი) პროცენტით, ხოლო პროგრამის ბენეფიციარის/პროგრამის ბენეფიციართა ჯგუფის მიერ პროგრამაში თანამონაწილეობის წილი განისაზღვრება თანადაფინანსების თანხის არანაკლებ 50 (ორმოცდაათი) პროცენტით, რაც მხოლოდ ფინანსურად, ფულადი სახით უნდა იყოს წარმოდგენილი. პროგრამის ფარგლებში არ დაფინანსდება:

¹ სახელმწიფო პროგრამა „აწარმოე საქართველოში“.

ა) რელიგიური, პოლიტიკური, საომარი და სხვა მსგავსი აქტივობები;

ბ) ბიოლოგიური აქტივების შექმნა, რომელიც გამიზნულია აღნიშნული აქტივების ერთჯერადი გაყიდვის/ვაჭრობის მიზნით;

გ) სატრანსპორტო საშუალებების შექმნა, რომლებიც განკუთვნილია ადამიანების გადასაყვანად;

დ) სოფლის მეურნეობის პროდუქციის პირველადი წარმოება და მისთვის განკუთვნილი მომსახურება.

პროგრამის დაფინანსების წყაროა სახელმწიფო ბიუჯეტით გათვალისწინებული ასიგნებები. ასევე, შესაძლოა, საერთაშორისო და დონორი ორგანიზაციების, აგრეთვე საქართველოს კანონმდებლობით ნებადართული სხვა სახსრების მოზიდვა.

პროგრამის კოორდინაციას და პროგრამით განსაზღვრული ღონისძიებების შესრულებაზე ზედამხედველობას ახორციელებს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო.

მცირე და საშუალო საწარმოთა განვითარების კენ მიმართული სხვა მნიშვნელოვან სამოქმედო აქტებს შორის, საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა და 2014 წლის 17 ივნისის #400 დადგენილებით დაამტკიცა „საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია - საქართველო 2020“, რომელშიც კერძო სექტორის განვითარების და განსაკუთრებით კი მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების მხარდაჭერა, საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი პრიორიტეტად არის მიჩნეული. ასეთივე პოზიცია ფიქსირდება აგრეთვე სამთავრობო პროგრამაში „ძლიერი, დემოკრატიული, ერთიანი საქართველოსთვის“ (რომელიც პერიოდულად ახლდება).

საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური პოლიტიკის ხედვა დგას პრინციპებზე: კონკურენტუნარიან კერძო სექტორზე დაფუძნებული სწრაფი და ეფექტიანი ეკონომიკური ზრდა; ინკლუზიური ზრდაზე ორიენტირებული ეკონომიკური პოლიტიკა და ბუნებრივი რესურსების ეფექტიან გამოყენება.

„საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია - საქართველო 2020“-ში აგრეთვე ხაზგასმულია, რომ საქართველოს მომავალი ეკონომიკური პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები ეფუძნება ასოცირების შეთანხმებით და DCFTA-ით გათვალისწინებულ პოლიტიკის ღონისძიებებსა და ზომებს. მისი ეფექტიანი განხორციელებისთვის საკვანძო წინაპირობებს წარმოადგენს მაკროეკონომიკური სტაბილურობა და ეფექტიანი სახელმწიფო მმართველობა.

ამ მაგისტრალური დოკუმენტებიდან გამომდინარე, 2014 წელს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს კოორდინაციით მუშაობა დაიწყო მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმაზე.

დოკუმენტის შემუშავება მიმდინარეობდა ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციასთან (OECD) მჭიდრო თანამშრომლობით და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის ორგანიზაციის (GIZ) მხარდაჭერით.

სტრატეგიის შემუშავებაში ჩართულნი იყვნენ სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებისა და ბიზნესასოციაციის წარმომადგენლები. მათი საერთო ძალისხმევით შექმნა „საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის“, რომელშიც ასახულია მცირე და საშუალო მენარმეობის სექტორის მიმოხილვა, სამართლებრივი და ინსტიტუციური გარემო, განვითარების სტრატეგიის მიზანი და ამოცანები, პოლიტიკის სტრატეგიული მიმართულებები, ინსტიტუციური ჩარჩო და დაფინანსების შესაძლებლობები.

დოკუმენტის მნიშვნელობისა და ღირებულების აღსაქმელად საყურადღებოა, რომ მასში მცირე და საშუალო საწარმოების განმარტება ეფუძნება საწარმოთა ბრუნვის მოცულობასა და დასაქმებულთა რაოდენობას. ეს დოკუმენტი გამოიყენება ბიზნესის შესახებ ოფიციალური სტატისტიკის მომზადების მიზნით. ამ დოკუმენტის მიხედვით, მცირეა საწარმო, რომელშიც წლიურად დასაქმებულთა რაოდენობა არ აღემატება 20-მდე დასაქმებულს და რომლის წლიური ბრუნვა არ აღემატება 500 ათას ლარს, ხოლო საშუალოა საწარმო, რომელშიც წლიურად დასაქმებულია რაოდენობა მერყეობს 20-დან 100 დასაქმებულამდე და რომლის წლიური ბრუნვა არ აღემატება 1,5 მლნ. ლარს.

2016 წლის ივნისიდან, საქართველოში ამოქმედდა აგრეთვე ვენჩურული საინვესტიციო პროგრამა - „სტარტაპ საქართველო“, რომლის მიზანია ხელი შეუწყოს საქართველოში ინოვაციების იდეებზე დაფუძნებული ბიზნესის განვითარებას და საერთაშორისო ბაზარზე გასვლას. ამასთან, ის განკუთვნილია მაღალტექნოლოგიური ისეთი სფეროებისთვის, როგორებიცაა: ავიაკოსმოსური წარმოება, ავტომობილები, ხელოვნური ინტელექტი, ბიოტექნოლოგიები, ბიოინფორმატიკა, კომპიუტერული ინჟინერია, კომპიუტერული მეცნიერება, ინფორმაციული ტექნოლოგიები, ნანოტექნოლოგიები, ბირთვული ფიზიკა, ელექტრომაგნიტური გამოსხივება, რობოტიკა, ნახევარგამტარები და ტელეკომუნიკაცია. ეს დოკუმენტიც, პირდაპირ თუ ირიბად, დაკავშირებულია ინტელექტუალურ და ინოვაციურ იდეებზე დაფუძნებულ მცირე და საშუალო საწარმოების განვითარებასთან.

სამოქმედო პროგრამებისა და ნორმატიული აქტების მიღების გარდა, პრაქტიკაში მკვიდრდება მათი შესრულების ანგარიშების გამოქვეყნება. აღნიშნულის ნიმუშად გამოდგება საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების სტრატეგიის სამოქმედო გეგმის 2014, 2015, 2016, 2017 და 2018 წლების შესრულების ანგარიშები, რომლებშიც დეტალურად აღწერილია წლების მიხედვის განხორციელებული ღონისძიებები და მათი შეფასებები.

ამრიგად, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ 2014 წლის შემდგომ პერიოდში საქართველოს მთავრობის განაცხადები მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებასა და ხელშეწყობაზე ძლიერ შთამბეჭდავია. თავის მხრივ, საბაზრო ეკონომიკის ეს შედარებით დამოუკიდებელი სექტორი, უკვე ასრულებს მნიშვნელოვან სოციალურ

რ-ეკონომიკურ როლს, უზრუნველყოფს სოციალურ და პოლიტიკურ სტაბილურობას, სწრაფად ადაპტირდება ბაზრის შეცვლილი მოთხოვნილებების შესაბამისად, ყველაფერთან ერთად, მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის განვითარებაში და მაინც, მცირე და საშუალო ბიზნესი საქართველოში არ ჰყვავის. მათ მიმართ ხელშეწყობა დეკლარირებული განაცხადების და აღებული კურსის ადექვატური არ არის.

მსოფლიო ბანკის მიერ წარმოებული კვლევის თანახმად, მცირე და საშუალო ბიზნესის მხოლოდ 14% იყენებს ბანკის დაკრედიტებას ინვესტიციების დასაფინანსებლად. მათთვისაც კი, ვისთვისაც დაკრედიტება ხელმისაწვდომია, სესხები არახელსაყრელი პირობებით გაიცემა: სესხების 96% საჭიროებს უზრუნველყოფას, რომელიც სესხის მოცულობის საშუალოდ 220%-ს შეადგენს. მათ დაახლოებით 55%-ს არ გააჩნია საკრედიტო ისტორია, 70% მათგანი იყენებს საკუთარ შიდა რესურსებს ინვესტიციების დასაფინანსებლად. მომხმარებლისთვის ხშირ შემთხვევაში პრობლემატურია ბიზნეს სესხის აღება, რის გამოც ის მიმართავს ფიზიკური პირის სესხს ბიზნესისთვის სახსრების მოსაზიდად. აქედან გამომდინარე, ბიზნესისა და მფლობელის ფინანსები უმეტესად ურთიერთდაკავშირებულია და მცირე და საშუალო საწარმოები ხშირად ფინანსურად დამოკიდებულნი არიან მფლობელთა პერსონალურ ქცევაზე.

აღნიშნული ფაქტობრივი გარემოებები ადასტურებს, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობის პრაქტიკა საჭიროებს შესწავლას, პრობლემური კვანძების გამოვლენას, მათი გადაწყვეტის გზების ძიებასა და საუკეთესო გამოცდილების გაზიარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. რ. გველესიანი. მცირე და საშუალო მენარმეობის წარმატების სტრატეგია და კულტურა. თბ. 1999.
2. საქართველოს კანონი „მცირე და საშუალო საწარმოთა მხარდაჭერის შესახებ“ 2002 წლის 4 ივლისის №1641 - სსმ I, №23;
3. საქართველოს პრეზიდენტის 2000 წლის 8 აპრილი №134 ბრძანებულება „მცირე საწარმოთა განვითარებისა და ხელშეწყობის ცენტრის დებულების დამტკიცების შესახებ“;
4. საქართველოს 2006 წლის 24 მაისის კანონი №3086 - სსმ I, №20, 09.06.2006 წ.;
5. საქართველოს კანონი „ბუღალტრული აღრიცხვის, ანგარიშგებისა და აუდიტის შესახებ“;
6. ევროკომისია 2010: დიალოგი „მცირე და საშუალო მენარმეობის პოლიტიკაზე“ აღმოსავლეთ პარტნიორობის მრავალმხრივი ფორმატის ფარგლებში;
7. სახელმწიფო პროგრამა „აწარმოე საქართველოში“;
8. ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორე მხრივ, საქართველოს შორის“;
9. საქართველოს მცირე და საშუალო მენარმეობის განვითარების სტრატეგია 2016-2020 წლებისთვის.
10. „საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია - საქართველო 2020“, დამტკიცებულია საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 17 ივნისის #400 დადგენილებით.